

Ὁ ἐν Ἑρμουπόλει ἀξιόλογος ἰατρός καὶ προσφιλὴς συνεργάτης τῆς Ποικίλης Στοᾶς κ. Γ. Φουστᾶνος καὶ αὐτὸς κοσμεῖ τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου διὰ νεωτέρων, ἐντελῶς ἀνεκδότων κεφαλαίων τῶν περὶ «Μουσικῆς» ἐξαιρέτων αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν Μελετῶν.

Πῶς ἡ μουσικὴ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου.

ΟΙΑ εἶνε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς μουσικῆς; Τίνι τρόπῳ ὁ ἄνθρωπος ἐγνώρισε καὶ ἐδημιούργησε τὴν μουσικὴν;

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς μουσικῆς, ὡς γνωρίζομεν, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπεδόθη εἰς τοὺς θεοὺς, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὰς Μούσας· τὴν αὐτὴν θείαν ἀρχὴν ἀπέδιδον καὶ οἱ ἄλλοι λαοί, ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν μουσικὴν καὶ ἐκαλλιέργησαν αὐτὴν ἰδιαζόντως, οἷον οἱ Αἰγύπτιοι ἀπέδιδον αὐτὴν εἰς τὸν Ἑρμῆν ἢ Ὅσιριν, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸν Jubal, οἱ Ἰνδοὶ εἰς τὸν Βράχμαν, οἱ Σῖναι εἰς τὸν Fo-hi, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἄν οἱ λαοὶ οὗτοι ἔφθανον μέχρι τῆς θεότητος πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς μουσικῆς, τοῦτο δεικνύει ὅτι ἐτίμων μεγάλως τὴν ἀξίαν τῆς μουσικῆς καὶ ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ αὐτῆς συγχύζεται μετὰ τῆς ἀρχῆς τῶν πρώτων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων.

Καὶ ὄντως πανταχοῦ, ὅπου ὀμιλοῦσιν, ἄδουσι, διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ Κικέρων, «est in dicendo etiam quidam cantus», ἤτοι «ὑπάρχει ἐν τῇ ὀμιλίᾳ εἶδος τι μελωδίας.» Ὡς εἶπομεν δὲ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας μελέτης ἡμῶν δὲν ὑπάρχει λαὸς μὴ ἔχων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μουσικὴν.

Βεβαίως ὁ πρῶτος ἄνθρωπος προφέρων τὴν πρώτην λέξιν παρετήρησεν, ὅτι ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ λάβῃ διάφορον ἔντασιν, διάφορον τόνον, διάφορον ὕψος· καθοδηγούμενος δ' ἔτι κατ' ἀπομίμησιν καὶ ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτοῦ παραγομένων ἐν τῇ φύσει ἤχων καὶ ἀσμάτων τῶν πτηνῶν ταχέως ἐξέμαθε νὰ τροποποιῇ τὴν εὐστροφον καὶ μελωδικὴν αὐτοῦ φωνὴν κατὰ τὸ ὕψος, τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ἔκφρασιν.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος βαθμηδὸν κάτοχος γενόμενος τῆς γλώσσης, δι' ἧς ἀνεκκοινοῦ εἰς τὸν ὁμοίον του τὰς ιδέας του, τὰ αἰσθήματά του, ἔδιδεν ἐκάστοτε εἰς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὀμιλῶν διαφόρους κυμάνσεις ἀναλόγως τῶν παριστανομένων ιδεῶν, τῶν ἐκφραζομένων αἰσθημάτων.

Ἡδύνατο νὰ τροποποιῆ τὴν φωνὴν αὐτοῦ, νὰ τονίξῃ τὸν λόγον, νὰ προφέρῃ αὐτὸν ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν διαθέσεων κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον μετὰ χάριτος, γλυκύτητος, αὐστηρότητος, τραχύτητος, σφοδρότητος, θερμότητος ἢ χαλαρότητος, κλπ.

Αἱ διάφοροι δὲ αὐταὶ κυμάνσεις καὶ ποικιλίαι τῆς φωνῆς ἐν τῇ ὀμιλίᾳ παρουσιάζουσιν ἀμυδρὸν καὶ λίαν στοιχειῶδες πρόπλασμα τῆς μελωδίας, τοῦ ἄσματος. Ἐπομένως ὁ διάφορος τόνος τῆς φωνῆς, αἱ κυμάνσεις καὶ μεταβολαὶ περὶ τὸ ὕψος τῆς φωνῆς ἐγένοντο τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μουσικῆς, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ πρώτη μουσικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦν μόνον ἡ φωνητικὴ μουσικὴ ἣτις συνώδευε πάντοτε τὴν ποίησιν.

Ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἤχου αὐτῆς εἰς τινὰς γλώσσας μάλιστα δίδωσι τὴν σημασίαν εἰς τὰς λέξεις. Τὸ μουσικὸν στοιχεῖον τρόπον τινὰ εἶνε ἀναγκαῖον εἰς τὰς διαλέκτους ταύτας, ὅπως ἐκφράσῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔννοιαν, τὴν ιδέαν. Ἡ διάλεκτος μάλιστα τοῦ Σιὰμ ἔχει τόσοσιν στενῶς συνδεδεμένην τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων πρὸς τὴν μουσικὴν ἐξαγγελίαν, ὥστε πᾶσα μεταβολὴ τῆς τελευταίας φέρει καὶ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ διαστροφὴν τῆς ἐννοίας τῶν λέξεων αὐτῶν. Ἐνεκα δὲ τούτου οἱ Σιαμικοὶ μουσουργοὶ εἰσὶν ὑποχρεωμένοι τονίζοντες τὰ ἄσματά των ν' ἀκολουθῶσι πιστῶς τὰς παραλλαγὰς ταύτας τῆς ἀπαγγελίας των, ὅπως μὴ μεταβάλλωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ ποιήματος.

Τὸ μελωδικὸν καὶ μουσικὸν τοῦτο ἔχουσι κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον καὶ πολλὰ ἄλλα διάλεκτοι, ἰδίως τῶν θερμότερων κλιμάτων· μία δὲ τῶν τὰ μάλα μουσικῶν γλωσσῶν εἶνε καὶ ἡ ἑλληνικὴ.

* *

Κατὰ τὴν εἰδυλλιακὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅτε τὰ πάντα ἐξεφράζοντο καὶ ἐγράφοντο ἐν ποιητικοῖς στίχοις, ἡ ἀπαγγελία τῶν στίχων ἐγένετο ἐν ῥυθμικῷ μέτρῳ διὰ τόνου μουσικοῦ καὶ ἁρμονικοῦ. Ἡ προφορὰ αὕτη συνίστα τότε μετὰ τῆς ποικιλίας τῶν τόνων τῆς εἶδος μουσικῆς, μουσικῆς ἀπαγγελτικῆς. Ἐνεκα δὲ τούτου, ὅσοι ἀπήγγελλον στίχους, ἐλέγετο ὅτι ἤθον· οἱ δὲ ποιηταὶ δὲν ἔλεγον, ὅτι ἐποιοῦν στίχους; ἀλλ' αἰοῦσιν.

Οὕτω δὲ ἡ πρώτη μουσικὴ τῶν ἀρχαίων, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι προῆλθεν ἐκ τῶν διαφόρων τόνων τῆς λαλούσης φωνῆς. Ἐφ' ὅσον δὲ βραμνηδὸν ἢ ποικιλίαν καὶ ὁ πλοῦτος τῶν τόνων αὐτῶν τῆς ἀπαγγελίας ἀνεπτύσσετο καὶ ὁ κύκλος αὐτὸς τῆς ἐκφράσεως ἠϋρύνετο πλειό-

τερον, ἀπληρτιζετο βαθμηδὸν *κάτι τι περιπλέον* τῆς ἀπλῆς ἀπαγγελίας· αὐτὸ δὲ τὸ *κάτι τι περιπλέον* ἦσαν τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μουσικῆς, τῆς μελωδίας.

Οἱ ῥαψῳδοί, οἵτινες κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους περιήρχοντο τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν μουσικοὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἤτοι ἀπήγγελλον ὅσον οἶόν τε μελωδικώτερον στίχους, διάφορα ἥρωικὰ κατορθώματα ἢ ἄλλας πράξεις ἐξυμνοῦντας. Μετ' ὀλίγον δέ, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐφευρέθησαν καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὴν εὐρυθμον καὶ ἔμμουσον αὐτὴν ἀπαγγελίαν τῶν στίχων συνώδευον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ διὰ τοῦ αὐλοῦ. Ἐπίσης κατόπιν, ἀναπτυχθείσης τῆς ιδέας τοῦ θεάτρου, τὰ ἐν αὐτοῖς παριστανόμενα δράματα ἀπήγγελλον διὰ παθητικῶν τόνων μετὰ ρυθμικοῦ μέτρου ἐν συνφδίᾳ μουσικῶν ὀργάνων. Ἐκτοτε ἴσως δύναται τις νὰ χρονολογήσῃ καὶ τὴν πρώτην ιδέαν τῶν σήμερον μελοδραμάτων.

* *

Ἡ μουσικὴ ἐπομένως καὶ ἡ ποίησις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν δύο ἀδελφαὶ ἀχώριστοι· ἀλλὰ κατόπιν, καθ' ὅσον ἡ μουσικὴ ἀνεπτύσσετο καὶ ἐτελειοποιεῖτο κατὰ τὴν μελωδίαν, ἤρξατο ν' ἀποχωρίζεται τῆς ποιήσεως. Ἡ πρώτη δὲ αὕτη σχετικὴ ἀνεξαρτησία τῆς μουσικῆς ἀναδειξάσα ἔτι μᾶλλον τὰς καλλονὰς καὶ τὰ θέλγητρα αὐτῆς ἔδωκε μεγαλειτέραν ὄψιν εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῆς.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ μουσικὴ ἄνευ τοῦ λόγου, ἄνευ τῆς ποιήσεως οὐδὲν ἐξέφραζεν· ἀλλ' ἀποχωρισθεῖσα τῆς ποιήσεως βαθμηδὸν ἐξεῦρε τὸν τρόπον οὐ μόνον νὰ ἀρέσκη εἰς τὸ οὖς, ἀλλὰ καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς καρδίας, τῆς ὁποίας τὰς συγκινήσεις προσεπάθει νὰ παριστᾷ καὶ ἐκφράξῃ. Οὕτω δὲ ἡ μουσικὴ κατήρτισεν ἰδίαν γλῶσσαν μὲ τὰς ἰδιαζούσας ἐκφράσεις τῆς, μὲ τὰς ἰδιαζούσας εἰκόνας τῆς. Ἐμαθε νὰ ὁμιλῇ καὶ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ λόγου, νὰ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν, νὰ παθαίνῃ τὸ πνεῦμα, νὰ ἐκφράξῃ τὰ διάφορα πάθη καὶ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ζωγραφίσῃ καὶ παριστᾷ ὅλας τὰς σκηνὰς τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, περὶ ὧν πάντων κατωτέρω γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

Φυσιολογικὴ ἐπὶ τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς.

Ἡ ἱατρικὴ — ἦτις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἐτάχθη ὑπὸ τινων μεταξὺ τῶν σχολαστικῶν ἐπιστημῶν ὡς εἰς τὰ πάντα εἰσχωροῦσα, καὶ εἰς

αὐτὰ τὰ ιδεώδη ἔτι ἀντικείμενα, καὶ τὰ πάντα ἐρευνῶσα, διυλί-
ζουσα καὶ σταθμίζουσα διὰ τοῦ χωνευτηρίου καὶ τῆς τρυτάνης τοῦ
σπουδαστηρίου, καὶ ἥτις οὐχ ἦττον δὲν παύει νὰ ἐξάγῃ πολύτιμα
συμπεράσματα ἐκ τῶν σχολαστικῶν αὐτῆς ἐρευνῶν—ἡ ἱατρικὴ δὲν ἦτο
δυνατὸν γὰρ παρίδῃ καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ
παντὸς ζῶντος ὄργανισμοῦ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Ἡ ἱατρικὴ ἐπομένως ἐξετάζει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν φυσιολογικὴν ἐνέρ-
γειαν τῆς μουσικῆς ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ τῶν ζῶντων, ἀφ'
ἐτέρου δὲ τὴν ψυχολογικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν, ἥτις διαθέτουσα οὕτω
ἢ ἄλλως τὸ πνεῦμα ἐπιφέρει φυσικὴν ἐπὶ τοῦ σώματος ἀντίδρασιν.

*

* *

Οἱ ἦχοι τῆς μουσικῆς, πλήττοντες εὐαρέστως ἢ δυσαρέστως τὸ
νευρικὸν σύστημα διὰ τῆς ἀκοῆς, ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ
ἐπὶ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν αὐτοῦ καὶ διαθέτουσι καὶ τοῦτο εἰς
ζωηρότητα ἢ χαλάρωσιν, ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήμα-
τος ἐντυπώσεως. Οἱ ἦχοι τουτέστιν ἐμβάλλοντες εἰς δονῶδη κραδα-
σμὸν τὰ ἀκροτελεύτια νηματίδια τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου μεταδίδου-
σιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐκεῖθεν εἰς ὀλόκληρον τὸ νευρικὸν σύστημα, καὶ
ἐπομένως εἰς ὀλόκληρον τὸν ὄργανισμόν, τὸν δονῶδη τοῦτον κραδα-
σμόν, ὅστις ἐκ τούτου διεγείρει τὴν ζωτικότητα ἢ φέρει τὴν χαλά-
ρωσιν αὐτοῦ, ἀναλόγως τῆς ποιότητος, τῆς ἐντάσεως, τοῦ ὕψους, τῆς
ρυθμικῆς ἀλληλουχίας τῶν ἤχων καὶ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν πρὸς ἄλ-
λήλους.

Οἱ ἦχοι τῆς μουσικῆς δὲν ἐπιδρῶσιν οὕτω μόνον ἀπ' εὐθείας ἐπὶ
τοῦ ὄργανισμοῦ ἡμῶν διὰ τοῦ φυσικοῦ κραδασμοῦ τῶν νεύρων, ἀλλ' ἢ
κυριωτέρως καὶ ἐξέχουσα αὐτῶν ἐνέργεια τελεῖται διὰ τοῦ ἐγκεφάλου.
Ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ συνέρχονται αἱ ἐκ τῆς ἀκουστικῆς ἀντιλήψεως τῶν
ἤχων τῆς μουσικῆς ἐντυπώσεις, ἔνθα τὰς ἐντυπώσεις ταύτας ἀκολου-
θεῖ ἄμεσος ψυχολογικὴ ἐπεξεργασία, ἐξ ἧς ἐκπηγάζουσι τὰ διάφορα
ἐκ τῆς μουσικῆς διεγειρόμενα αἰσθήματα, αἱ διάφοροι ψυχικαὶ παθή-
σεις καὶ διαθέσεις, αἵτινες ἐκ περιτροπῆς ἐπιδρῶσιν καὶ ἐπὶ τοῦ φυ-
σικοῦ ὄργανισμοῦ διαθέτουσιν αὐτὸν κατὰ τοιόνδε ἢ τοιόνδε τινὰ
τρόπον.

*

* *

Ἡ φυσιολογικὴ δὲ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς δὲν περιορίζεται μόνον
εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ζῶντων ὄργα-
νισμῶν, καὶ πλεῖστοι ὅσοι περίεργοι παρατηρήσεις μάλιστα διαφόρων

φυσιολογῶν ἢ παρατηρητῶν ἀναφέρονται. Ἡ ἐνέργεια βεβαίως αὐτῆ τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῶν ζῴων εἶνε καθαρῶς φυσιολογικῆ γινομένη ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἐκεῖθεν μεταδιδόμενη ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος αὐτῶν.

Τὰ ποιμνία βόσκουσι μετ' ὀρέξεως καὶ δραστηριότητος ὑπὸ τοῦς μελωδικοῦς ἤχους τῆς ποιμενικῆς φλογέρας· οἱ Ἄραβες μάλιστα καὶ ἐν παροιμίᾳ λέγουσιν, ὅτι «τὰ ποιμνία παχύνονται περισσότερον ἀπὸ τὴν μουσικὴν παρὰ ἀπὸ τὸ χόρτον».

Εἶνε γνωστὸν, ὅτι πολλαχοῦ ἐν Ἑλλάδι οἱ ἵπποι καὶ τὰ ἄλλα φορητὰ ζῶα εὐχαριστότερον πίνουσι ὕδωρ, ὅταν συνοδεύωσι ταῦτα δι' ἰδιάζοντος μουσικοῦ συριγμοῦ. Μάλιστα ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἀριστοτέλην (κατ' Ἀθηναίον) οἱ ἵπποι τῶν ἀρχαίων ἐν Ἰταλίᾳ Συβαριτῶν τοσοῦτον περιπαθῶς ἠγάπων τὴν μουσικὴν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν Κροτωνιάται γινώσκοντες τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο προτέρημα τῶν ζῴων αὐτῶν εἰς τινα μάχην κατὰ τῶν Συβαριτῶν ἠγάγον μεθ' ἑαυτῶν μέγαν ἀριθμὸν αὐλητῶν. Καθ' ἣν δὲ ὥραν ἐμελλε νὰ γείνη ἡ μάχη, εἰς τὸν ἦχον τῶν αἰφνης ἀντηχησάντων αὐλῶν τῶν Κροτωνιατῶν εὐθὺς οἱ ἵπποι τῶν Συβαριτῶν παραφερόμενοι ἐκ τοῦ μουσικοῦ οἴστρου τῶν ἠνωρθώθησαν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, ὡσεὶ ἐχόρευον, ἔρριψαν χαμαὶ τοὺς κυρίους των καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὸ μέρος τῶν Κροτωνιατῶν, ὁπόθεν προήρχετο ἡ πολυθέλητος μουσικὴ ἁρμονία τῶν αὐλῶν. Ἐννοεῖται, ὅτι μετὰ τοῦτο οἱ πονηροὶ Κροτωνιάται οὐδεμίαν δυσκολίαν εὗρον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἀτυχῶν Συβαριτῶν καὶ νὰ νικήσωσιν αὐτοὺς κατὰ κράτος!

Αἱ κάμηλοι, ὡς λέγει ὁ Γάλλος Thévenot καὶ ἄλλοι περιηγηταί, πολλαχοῦ ἐν Ἀσίᾳ βαδίζουσι ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῶν ὀργάνων, μετὰ τοσαύτης μάλιστα πολλάκις ἔξεως καὶ εὐχαριστήσεως, ὥστε παύουσι βαδίζουσαι, ἅμα παύσῃ καὶ ἡ μουσικὴ. Ἴσως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ οἱ ἀγωγιᾶται παρ' ἡμῖν ἀναρτῶσιν ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῶν ἀχθοφόρων ζῴων κώδωνα, ὅπως ἢ ἐκ τοῦ μουσικοῦ καὶ λιγυροῦ ἤχου τοῦ κώδωνος ψυχαγωγία ἀνακουφίζῃ τὴν ἐκ τοῦ καμάτου σωματικὴν ἀχθὴν δόνα τῶν πτωχῶν ζῴων.

*
*
*

Οἱ ἐλέφαντες ἐπίσης δὲν μένουσι ἀπαθεῖς εἰς τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς, καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα περὶ αὐτῶν ἀναφέρονται. Τὰ πλεῖστα τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀγρίων θηρίων τιθασσεύονται καὶ θηρεύονται πολλαχοῦ τῇ γοητείᾳ τῆς μουσικῆς· πρὸ πάντων δὲ ἡ ἔλαφος, ἣτις ἴστα-

ται προσεκτική, ἵνα ἀκούσῃ τοὺς ἤχους τοῦ αὐλοῦ ἢ τῆς μελωδίας φωνῆς ἀνθρωπίνης. Καὶ αὐτὸς ὁ ὄνος, — τὸν ὁποῖον ἀγνοῶ πόθεν κρινόντες τινὲς ἐσυκοφάντησαν, χαρακτηρίσαντες αὐτὸν ὡς ἄμουσον καὶ ἀναίσθητον — ἐν τούτοις δὲν ἀπαξιοῖ, τὸ πτωχὸν ζῆλον, ὡς ἀπέδειξαν διάφοροι παρατηρήσεις, νὰ παρέχῃ ἀτενὲς καὶ προσεκτικὸν τὸ οὖς αὐτοῦ. Μάλιστα ὁ Ἴταλὸς Aldobrandini ἀναφέρει ὄνον, ὁ ὁποῖος τόσον ἐνεθουσία, ὥστε καὶ ἐχώρευεν εἰς τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων.

Οἱ ὄφεις ἐπίσης καταγοητεύονται εἰς τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς καὶ ἀναφέρεται μάλιστα, ὅτι προβάλλουσιν ἐκ τῆς ὀπῆς τῆς φωλεᾶς των κατὰ τὴν ἀκρόασιν μουσικῆς τινος ἁρμονίας. Ὁ ἴδιος δὲ Chateaubriand ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἄνω Καναδά περιήγησίν του κροταλίας τις ὄφιν φοβερὸς τὴν ὄψιν εἰσελθὼν ποτε αἰφνιδίως ὑπὸ τὴν σκηνὴν του κατεγοητεύθη καὶ ἐσύρθη ἐκεῖθεν διὰ τῶν μουσικῶν ἡχων τοῦ αὐλοῦ ἐνὸς τῶν ἀκολούθων του. Οἱ μῦς αὐτοὶ δὲν μένουσιν ἀπαθεῖς καὶ ἀναίσθητοι εἰς τὴν μουσικὴν δύναμιν, ἔχουσι δέ, ὡς λέγεται, λίαν εὐαίσθητον καὶ ἀνεπτυγμένον τὸ μουσικὸν αἶσθημα, τόσον μάλιστα, ὥστε ὑπάρχει κοινὴ ἰδέα, ὅτι κακὸς καὶ ἀδέξιος μουσικὸς διώκει αὐτοὺς ἐκ τῆς οἰκίας ἀσφαλέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον ἐνὸς καλοῦ γάτου. Ὁ Salgues δὲ διηγεῖται, ὅτι κατὰ τὸ 1824 ἐν Δρέσδῃ τῆς Βοσμίας ἐπιδέξιός τις μουσικὸς κατέθελεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τοὺς μῦς διὰ τῶν μελωδικῶν ἡχων τοῦ πλαγιαύλου του, ὥστε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐκστατικῆς ταύτης γοητείας ὠδήγει αὐτοὺς ἀνεπαισθήτως διὰ τῶν μουσικῶν ἡχων μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ πλησίον ποταμοῦ, ἔνθα ... τοὺς ἔπνιγε! Πανουργίαν παρεμφερῆ περίπου μεταχειρίζεται συνήθως πονηρόν τι πτηνόν, ὁ ἀγρεύς, εἶδος κοσσύφου, ὅστις διὰ τοῦ μελωδικοῦ αὐτοῦ κελαδήματος ἐλκύνων περὶ αὐτὸν διάφορα πτηνά, αἰφνης ἀρπάζει ἐν ἐξ αὐτῶν καὶ κατεσθίει — εἰς ἀνταμοιβὴν βεβαίως τοῦ κόπου του!

* *
*

Ἄλλ' ἡ φιλομουσία τῶν ἀρχαίων εἶνε πλέον παροιμιώδης· καθημερινὴ δὲ ἀπόδειξις τούτου εἶνε τὰ θεάτρα, ἅτινα μεγάλως ὑποφέρουσιν (ἢ κατ' ἄλλους σεμνύονται) ἐκ τῆς ἀθρόας ἐπιδρομῆς αὐτῶν. Ὁ διάσημος μουσουργὸς Gretry διηγεῖται, ὅτι ἐν τῇ ἐξοχικῇ του ἐπαύλει, ὁσάκις συνέθετε καὶ ἐσπούδαζε μουσικὴν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου του, ἀράχνη τις ἐκ τῆς ὀροφῆς κατήρχετο τακτικώτατα διὰ τοῦ νηματιδίου τῆς ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ ἰσταμένη ἐπ' ἄκρων ποδῶν ἀπελάμβανεν ἠδύτατα τὴν μουσικὴν ἁρμονίαν.

Οὐδὲν τὸ παράδοξον καὶ ἀπίστευτον ἐνέχει ἡ διήγησις αὕτη· αἱ ῥυθμικαὶ καὶ κανονικαὶ δονήσεις τοῦ ἀέρος αἱ παραγόμεναι ἐκ τῶν ἤχων μουσικοῦ ὄργανου φθάνουσιν μέχρι τῆς ἀράχνης κραδαίνουσιν ὀλόκληρον τὸ κοῦφον καὶ εὐαίσθητον σῶμά της· οἱ κραδαμοὶ δὲ οὗτοι φαίνεται ὅτι εἶνε λίαν εὐχάριστοι, διότι βλέπομεν τὰς ἀράχνας ὑψομένους ἐπὶ τῶν ποδῶν των καὶ παλλομένους ἐν μακαριᾷ ὄντως ἡδύτητι.

Περίεργος ὅμως εἶνε ἡ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῶν κυνῶν· ὑπὸ τὸν ἤχον αὐτῆς τὸ νευρικὸν σύστημα παθαίνεται καὶ συνταράσσεται εἰς τρόπον, ὥστε προκαλεῖ σπασμωδικὰ ὠρυγὰς. Τοιαῦται ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐνέργειαι ἤχων τινῶν ἢ μουσικῶν τινῶν ὀργάνων ἀναφέρονται γινόμεναι καὶ ἐπὶ πολλῶν ἀνθρώπων. Οὕτως ὁ Jean-Jacques Rousseau ἀναφέρει, ὅτι ἐγνώρισε μεγάλην τινὰ κυρίαν, ἥτις, ἅμα ἤκουεν οἰανδήποτε μουσικὴν, κατελαμβάνετο ἀκουσίως ὑπὸ σπασμωδικῶν γέλωτος· ἐν ᾧ πάλιν ὑπάρχουσιν ἄλλαι κυρίαι, αἵτινες ἀκουσίως των καταλαμβάνονται ὑπὸ σπασμωδικῶν λυγμῶν, ἅμα ὡς προσβάλλωσι τὴν ἀκοὴν αὐτῶν καὶ τὰ μᾶλλον εὐθυμα πολλάκις μουσικὰ μέλη.

Καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Γερμανὸς μουσουργὸς Mozart λέγεται, ὅτι παῖς ἔτι ὢν κατελαμβάνετο ὑπὸ τρόμου καὶ φρίκης, ὅταν ἤκουε τὸν ἤχον σάλπιγγος· κατελήφθη μάλιστα ὑπὸ σπασμῶν, ὅταν ποτε ὁ πατήρ του, θελήσας νὰ συνειθίσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἤχον, ὑπεχρέωσεν ἐπὶ μακρὸν ν' ἀκούσῃ τῆς σάλπιγγος. Παρόμοιόν τι συμβαίνει πολλάκις καὶ διὰ τὸν ἤχον τῆς βροντῆς, ὁ ὁποῖος εἰς πολλὰ ἄτομα διεγείρει ἀνεξήγητον ἰσχυρὸν φόβον καὶ τρόμον καὶ ὅταν μάλιστα γνωρίζωσιν ὅτι οὐδένα διατρέχουσι κίνδυνον. Ἐγνώρισamen δὲ κυρίαν, ἥτις ἔφραττε τὰ ὦτα αὐτῆς ἀσφαλῶς ὅπως ἀποφεύγῃ τὸ ἀκατανίκητον ἄλλως αἰσθημα τοῦ ἐκ τοῦ ἤχου τῆς βροντῆς τρόμου!

*
* *

Ἡ μουσικὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον πλήττουσα τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ ἐπιδραῖ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων ὀργάνων τοῦ σώματος καὶ πασῶν ἔτι τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, δυνάμει τοῦ λεγομένου φυσιολογικοῦ νόμου τῆς συμπαθείας, ὅστις διέπει ὀλόκληρον τὸ ὄν ἡμῶν καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον, ὅταν ἔν οἰονδήποτε ὄργανον τοῦ σώματος πάσχη, συμπάσχουσιν αὐτῷ ἔτι καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἢ διατίθενται εὐαρέστως ἢ καὶ ἐξουδετεροῦνται. Ἐπιδρωσα δ' ἔτι ἡ μουσικὴ ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαθέτουσα οὕτω ἢ ἄλλως τὸ πνεῦμα αὐτοῦ περισπᾷ αὐτὸ ἐκ διαφορῶν ἄλλων ἀσχολιῶν καὶ ὀχληρῶν φροντιδῶν ἢ μελαγ-

χολικῶν σκέψεων καὶ διατίθησιν οὕτω εὐαρέστως, ἀναλόγως τῶν ἐκ τῆς μουσικῆς ἐντυπώσεων, ὁλόκληρον τὸν ὀργανισμόν.

"Ἄρα κάλλιστα ἔπραττον οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες, οἵτινες, σπουδᾶσαντες προσεκτικῶς πᾶν ὅ,τι ἠδύνει τὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου, μετεχειρίζοντο καὶ συνίστων τὴν μουσικὴν κατὰ τὴν διάρκειαν καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ, ὡς τὸ ἄριστον μέσον τῆς πέψεως. Καὶ δὲν ὠφελεῖ τόσον ἡ ἀκρόασις τῆς μουσικῆς, ὅσον τὸ νὰ ᾄδωσιν αὐτοὶ οἱ συμποσιάζοντες· τὸ ἄσμα προσέτι, ἐκτὸς τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐνεργείας αὐτοῦ, ἀποτελεῖ γυμναστικὴν τῶν πνευμόνων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἡ κυκλοφορία γίνεται δραστηριωτέρα καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ζωικαὶ λειτουργίαι τελοῦνται ἐπίσης ζωηρότεραι· διὰ τοῦτο δὲ παρετηρήθη, ὅτι καλὸς τραγουδιστὴς ἔχει καὶ στόμαχον καλόν· εἰς τὴν γυμναστικὴν δὲ ταύτην ἴσως ὀφείλεται καὶ ἡ συνήθως ῥωμαλέα ὄρεξις τῶν φλυάρων.

*
* *

Σπουδαία ἐπίσης καὶ εὐεργετικὴ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ῥυθμοῦ ἅμα καὶ τοῦ μέλους, διότι ταῦτα ῥυθμίζοντα καὶ κανονίζοντα διὰ τοῦ ῥυθμοῦ τὰς διαφόρους κινήσεις τοῦ σώματος καὶ περισπῶντα διὰ τοῦ μέλους τὴν προσοχὴν τοῦ πνεύματος ἀνακουφίζουν τὸ σῶμα ἐκ τοῦ πόνου καὶ τοῦ καμάτου τῆς ἐργασίας, ἥτις τότε τελεῖται ζωηρότερον καὶ δραστηριώτερον.

Αἱ χορεύτριαι καὶ οἱ χορευταὶ ἐκ πείρας γνωρίζουσι βεβαίως πόσον κουφότεροι καὶ ἀκράτητοι γίνονται οἱ πόδες των ὑπὸ τὸν ῥυθμικὸν ἦχον ζωηροῦ τινος χορευτικοῦ μέλους· αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ διὰ τῶν ῥυθμικῶν ἐμβατηρίων των καθιστῶσιν ὀλιγώτερον ἐπαχθεῖς καὶ ἐπιπόνους καὶ μᾶλλον προθυμοτέρας τὰς μακρὰς πορείας τῶν στρατιωτῶν.

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος ἦν γνωστὴ ἡ εὐεργετικὴ αὕτη δύναμις τῆς ἀρμονικῆς καὶ εὐρύθμου μουσικῆς. Οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες διὰ τοῦ αὐλοῦ παρῶρων καὶ ἀνεκούφιζον τὸν κάματον τῶν ἐρετῶν διὰ τοῦ αὐλοῦ ἀνεκούφιζον τοὺς κτίζοντας τὰ τεῖχη φρουρίων. Εἰς πάσας δὲ τὰς ἐργασίας, εἰς πάσας τὰς βιωτικὰς ἀσχολίας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα εἶχον ἴδια ἄσματα, ἐκ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιρροῆς τῶν ὁποίων ἐλάμβανον τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν δύναμιν. Οὕτω οἱ μυλῶτροι ἤδον τὴν ἐπιμύλιον ὠδὴν· οἱ ζυμοῦντες τὸν ἄρτον τὰ πτιστικά μέλη· οἱ περὶ τὴν ὑφαντικὴν ἀσχολούμενοι ἤδον τὴν ἔλιον ὠδὴν, οἱ δὲ ἐργαζόμενοι τὰ ἔρια τὴν ἰουλον, οἱ θερισταὶ ἔφαλλον τὸν ἀγροτικόν

λιτυέρσην, οί δὲ ἐν τοῖς ληνοῖς πατοῦντες καὶ ἐκπιέζοντες τὰς σταφυλάς τὰς ἐπιλητίους ὠδὰς καὶ ἄλλοι ἄλλας.

*
* *

Γνωρίζομεν ὅτι ἡ μουσικὴ δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ τὸν ὕπνον διὰ τῶν ἤχων αὐτῆς. Ἐν Παρισίοις δὲ ἐν τῷ νοσοκομείῳ Salpêtrière ἡμεῖς εἶδομεν νὰ προκαλῆται διὰ τῶν ἤχων τῆς μουσικῆς καὶ ἀναισθησία ἢ καταληψία εἰς νευροπαθεῖς γυναῖκας. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν «Ἐπιλητισμὸς ἢ ζωικὸς μαρνητισμὸς» τῇ πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐκδοθείσῃ ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Heidenhain προὔκλει ὕπνωτισμὸν εἰς τρεῖς σπουδαστὰς καὶ διὰ τῶν ἤχων τικ-τάκ τοῦ ὠρολογίου. Ὁ ἰατρὸς Richer, βοηθὸς τοῦ νευρολόγου Charcot, ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ Salpêtrière τελομένης ποτε ἐπισήμου ἱεουργίας, ἐν ἣ εἶχε προσκληθῆ καὶ ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ, διάφοροι ὑστερικοί πάσχουσαι γυναῖκες ἔπεσαν εἰς καταληψίαν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνακρούσματος. Ὁ δὲ ἰατρὸς Regnard ἀναφέρει ὅτι συνοδεύων ποτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ νοσοκομείου Salpêtrière κυρίαν νευροπαθῆ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Châtelet εἶδεν αὐτὴν τρίς πεσοῦσαν εἰς καταληψίαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ τελομένης μουσικῆς συναυλίας. Ἄλλη δὲ τις ὑπνωτιζομένη ὑστερική γυνή, ἐν τῷ αὐτῷ νοσοκομείῳ νοσηλευομένη, ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ἔπιπτεν εἰς καταληψίαν καὶ ἀπλῶς ὅταν ἤκουε κύνα ὠρούμενον.

Θεραπευτικαὶ ἰδιότητες τῆς μουσικῆς.

Αἱ θεραπευτικαὶ ἰδιότητες τῆς μουσικῆς εἰσι λίαν σπουδαῖαι.

Ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται μεγάλως εἰς τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς καὶ παθαίνεται διαφοροτρόπως ἐκ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἡ μουσικὴ ἐξασκεῖ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματός του. Ὡς ἐκ τούτου δὲ αἰετοτε οἱ ἰατροὶ προσεπάθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἰδιότητος ταύτης τῆς μουσικῆς καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτὴν διὰ θεραπευτικούς σκοποὺς εἰς ἴασις διαφόρων νοσημάτων.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μετεχειρίσθησαν τὴν μουσικὴν ὡς θεραπευτικὸν μέσον, εἰς ὃ ὅμως κατὰ μέγα μέρος εἰσεχώρησεν ἡ ἀγυρτεία καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι ἀποδώσασαι εἰς τὴν μουσικὴν μαγικὴν τινα καὶ θεῖαν ἰαματικὴν δύναμιν.

Οὕτω ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Αὐτολύκου ἐθεράπευον τὴν αἰμορραγίαν πληγῆς τοῦ Ὀδυσσεῶς διὰ τῆς μουσικῆς:

«ἐπαιοῖδῃ αἶμα κελαινὸν ἔσχεδον.»

Ἄλλὰ καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ ἡ μουσικὴ ἐφημίζετο ὡς φάρμακον ἀποτελεσματικὸν κατὰ τῶν αἰμορραγιῶν καὶ πληγῶν καὶ τραυμάτων, ἴσως διότι ἐπράυνε τοὺς πόνους παρέχουσα εἰς τοὺς πάσχοντας εὐχάριστον ἀντιπερισπασμὸν καὶ ἀσχολίαν. Ὁ Γαληνὸς συμβουλεύει τὴν μουσικὴν καὶ κατὰ τοῦ δάγματος τῶν ἰοβόλων ἐντόμων καὶ ὄφειων· ὁ Κράτων συνίστα αὐτὴν κατὰ τῶν ἐξαρθρημάτων, ὁ δὲ Θεόφραστος κατὰ τῆς ἰσχυάδος καὶ τῆς ἐπιληψίας. Ἐπίσης κατὰ διαφόρους καιροὺς ἡ μουσικὴ συνιστάτο καὶ κατὰ διαφόρων ἄλλων νοσημάτων, οἷον τῆς ποδάγρας, τῆς φθίσεως, τῶν δαγμάτων τῶν λυσσῶντων κυνῶν, κλπ.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης δ' ἐποχῆς ἡ μουσικὴ ἐθεωρεῖτο ὡς δραστήριον φάρμακον κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν τοῦ λοιμοῦ. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ὅτι διὰ τῆς μουσικῆς κατέπαυσαν τὸν κατασχόντα τοὺς Ἕλληνας ἐν Τροίᾳ λοιμὸν· ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Μουσικῆς βιβλίῳ αὐτοῦ λέγει ὅτι ὁ Κρῆς Θαλήτας μεταβὰς εἰς Λακεδαιμόνα ἀπήλλαξε τὴν Σπάρτην τοῦ κατασχόντος λοιμοῦ καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἴασατο τοὺς πάσχοντας. Τὴν μουσικὴν κατὰ τοῦ λοιμοῦ δὲν ἔλειψαν καὶ πολλαὶ μεταγενέστεραι ἰατρικαὶ ἐξοχότητες νὰ συνιστῶσιν· ἐσχάτως μάλιστα ἐν Μασσαλίᾳ ἐτέθη ἡ μουσικὴ εἰς ἐνέργειαν καὶ κατὰ τῆς χολέρας, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιδημίαν, ὡς ἠθικὸν μέσον κατευνάζον τὴν ἀνησυχίαν τοῦ πλήθους καὶ ἀποδιώκον τὴν κατῆφειαν καὶ τὰς λυπηρὰς ἰδέας, αἵτινες προδιαθέτουσιν εἰς τὴν προσβολὴν τῆς νόσου ἢ ἐπιβαρύνουσι τὴν κατάστασιν καὶ δεινοῦσι τὴν θέσιν τῶν ἀσθενῶν.

*
*

Ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς κατὰ τῶν πλείστων ἀνωτέρω μνημονευθέντων νοσημάτων ἦτο καθαρῶς φαντασιώδης, καὶ μόνην ἴσως ἐνέργειαν εἰς τὰ νοσήματα ταῦτα ἡ μουσικὴ ἔχει νὰ περισπᾷ καὶ εὐφραίνει τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἁρμονίας καὶ νὰ πράυνῃ τοὺς πόνους καὶ τὴν ἐκ τῶν νόσων δυσφορίαν καὶ κακουχίαν τοῦ σώματος.

Ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ συνεβουλεύετο κατὰ πλείστων νοσημάτων μέχρις ἐσχάτων ἔτι. Μάλιστα δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἡ μουσομανία τινῶν ἰατρῶν εἶχεν ἀνέλθει εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ Ἀμερικανὸς φυσικὸς Porta ἐνόμισεν, ἐν ἀμερικανικῇ ὄντως πεποιθήσει, τὴν μουσικὴν ὡς πανάκειαν κατὰ πάσης νόσου καὶ ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ἰατροὺς εἰς ἀληθεῖς μουσικούς. Οὗτος

τότε συνεβούλευσεν, ἀντί νὰ δίδωνται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἐσωτερικῶς τὰ φάρμακα, νὰ κατασκευάζωνται μουσικὰ ὄργανα ἐκ τοῦ ξύλου τῶν διαφόρων βοτανῶν. Ἡ ἐκ τῶν ὀργάνων τούτων ἐκπεμπομένη μουσική, ἔλεγεν, ἔχει τὰς αὐτὰς θεραπευτικὰς ιδιότητας τοῦ φαρμακευτικοῦ ξύλου, ἐξ οὗ θὰ ἦσαν κατασκευασμένα. — Ἀληθὴς ἀμερικανικὴ μεγαλοφυΐα, ἡ ὁποία ἀτυχῶς δὲν ἐτελεσφόρησε, καὶ τῆς ὁποίας τὴν αἰγλήεσαν δόξαν μεταγενέστερον καὶ μέχρις ἐσχάτων ἔτι προσεπάθησαν νὰ ὑποκλέψωσιν οἱ θεραπευτῆρες τοῦ ζωικοῦ μαγνητισμοῦ οἱ ἰώμενοι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν διὰ τῆς ἐπιρροίας τοῦ αἰθериώδους ζωικοῦ ἢ συμπαθητικοῦ ρευστοῦ!

Ἄλλως τε καὶ τὴν θεραπευτικὴν ιδιότητα δὲν κέκτηνται μόνον οἱ ἀρμονικοὶ καὶ μελωδικοὶ ἤχοι τῆς μουσικῆς. Νεαρά τις κόρη πάσχουσα συχνάκις ὑπὸ νευρικῶν κρίσεων ἐθεραπεύθη αἰφνιδίως ὑπὸ τινος παιδίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τύχην ἐξεπυροκρότησε πιστόλιον κατὰ τὸ διάστημα τῆς νευρικῆς κρίσεως. Ἴατρος δέ τις τῶν Παρισίων, ὅστις συχνάκις κατελαμβάνετο ὑπὸ ληθαργικοῦ ὕπνου, ἐθεραπεύθη αἰφνης ποτε ἐκ τοῦ βαθέος ληθάργου του παρ' ἄλλου συναδέλφου του, ὅστις γνωρίζων τὴν εἰς τὸ παιγνίδιον τῆς πρέφας ἀδυναμίαν του ἐφώνηζεν εἰς τὸ οὖς του: *δέκα κούπαις!*

* *

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας τὰς περιέργους καὶ πολλάκις λίαν παραδόξους καὶ παραλόγους ταύτας ἱστορίας, οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ σήμερον τὴν σπουδαίαν ἀνυσιμότητα τῆς μουσικῆς πρὸς πολλὰς νευρικὰς παθήσεις, νευρώσεις, ὑποχονδρίας, μελαγχολίας, βαρυθυμίας, νωθρείας καὶ ἀποναρκώσεις παθολογικὰς τοῦ τε πνεύματος καὶ σώματος· καθ' ὅσον ἡ μουσικὴ διὰ τε τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας ῥυθμίζει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐπαναφέρουσα τὴν γαλήνην καὶ φαιδρότητα τοῦ πνεύματος.

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος ὁ Ἀρεταῖος, ὁ Ἀσκληπιάδης, καὶ μεταγενέστερον ὁ Βουρδελώτης, ὁ Ἀλθρεάτης καὶ ἄλλοι ἰατροὶ συνέστησαν τὴν μουσικὴν πρὸς τὰς μελαγχολίας, τοὺς φρενιτικισμοὺς καὶ πρὸ πάντων τὰς ὑστερικὰς προσβολὰς, ἀναισθησίας καὶ ἐκστάσεις φρενῶν. Πλεῖστα δὲ τοιαῦτα παραδείγματα ἰάσεως ἀναφέρονται.

Ὁ Desessart μνημονεῖ πάσχοντος ἰαθέντος ἐκ παροξυσμοῦ ἐπιληψίας τῇ ἐπενεργείᾳ τῆς μουσικῆς ἐπίτηδες πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν ἐφαρμοσθείσης. Ὁ Pomme ἐπίσης διὰ τῆς χρήσεως τῆς μουσικῆς ἀναφέρει ὅτι ἐθεράπευσεν ἀσθενῆ ἐξ ὑστερικῆς προσβολῆς, ἐν ἣ

εἶχεν ἀπολεσθῆ καθ' ὀλοκληρίαν ἢ χρῆσις τῶν αἰσθήσεων. Ὁ Saint-Marie ἀναφέρει ὁμοίως δύο ἄτομα ἰαθέντα ἐκ βαθείας ὑστερικής καταβολῆς τῇ ἐνεργείᾳ τῆς μουσικῆς. Ὅμοίαν περίπτωσιν ἰάσεως ἀνέφερον ἔτι καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἐν τῷ ἱατρικῷ περιοδικῷ «Γαληνῷ» καὶ ὁ ἐκ Δομβραίνης Θηβῶν ἱατρός κ. Τίτος Παπαδόπουλος. Ἡ ἄρρωστος αὐτοῦ γυνὴ νεαρὰ νευρικής κρᾶσεως προσβληθεῖσα ὑπὸ βαρέος ὑστερικοῦ παροξυσμοῦ μετ' ἀπωλείας τῶν αἰσθήσεων καὶ μεγάλῃς καταβολῆς τῶν δυνάμεων, μετὰ ματαίαν φαρμακευτικὴν θεραπείαν, ἐθεραπεύθη αἰφνιδίως, ὡς ἐκ θαύματος καὶ ἐξύπνησε τῆς νευρικής καταβολῆς καὶ ἀνεκάθισεν, ἅμα τῇ ἀντηχήσει ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων (αὐλοῦ καὶ τυμπάνου), ἅτινα ἐκ τύχης διήρχοντο κάτωθεν τῆς οἰκίας.

Ἄλλ' ἡ εὐεργετικὴ δύναμις τῆς μουσικῆς καθίσταται ἔτι καταφανῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων φρενικῶν νοσημάτων.

Βεβαίως ἡ μουσικὴ μὴν δὲν θεραπεύει ἐντελῶς τὰς φρενοβλαβείας, ἀλλ' ὅμως ὑποβοηθεῖ μεγάλως εἰς τὴν διὰ τῶν φαρμάκων θεραπείαν· διότι διὰ τῆς μουσικῆς δυνάμεθα τοῦλάχιστον νὰ διασκεδάζωμεν τοὺς φρενοβλαβεῖς καὶ οὕτω ἐξασκῶμεν σωτηριώδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διατεταραγμένης ἁρμονίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τῶν νευρικῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου αὐτῶν.

Εἰς πλείστας φρενοβλαβείας οἱ ἀσθενεῖς ἔχουσι πολλάκις στιγμὰς διαυγείας τοῦ πνεύματος, καθ' ἃς κέκτηνται πλήρη συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ των, τῆς ἀτομικότητός των, καὶ ἐντελῆ συναίσθησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου· διὰ τῆς ἐπιρροίας δὲ τῆς μουσικῆς δυνάμεθα συνήθως ν' αὐξήσωμεν καὶ νὰ παρατείνωμεν τὸν χρόνον τῶν διαυγῶν αὐτῶν στιγμῶν τῆς διανοίας των, τοῦθ' ὅπερ ἐπαναλαμβάνομενον συγχνάκις δυνατὸν ποτε νὰ γείνη πρόξενον καὶ τελείας θεραπείας τῆς φρενοβλαβείας· οὐχ ἤττον ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ μουσικὴ πράνει τοὺς μανιώδεις παροξυσμούς, τὰς σφοδρὰς διεγέρσεις καὶ τὰς βιαίας παραφορὰς, βελτιοῖ τὴν ἐνώμαλον κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς πάσχοντος καὶ προπαρασκευάζει αὐτὸν εἰς τὴν λοιπὴν ἠθικὴν καὶ φαρμακευτικὴν θεραπείαν. Οὕτω καὶ ὁ Δαυὶδ κατῶρθου διὰ τῶν λιγυρῶν ἤχων τῆς κιθάρας (ψαλτηρίου) αὐτοῦ νὰ καταπραύνη τοὺς παροξυσμούς τῆς μανίας, ὑφ' ὧν συχνάκις προσεβάλλετο ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων Σκούλ.

Εἰς πλεῖστα φρενοκομεῖα σήμερον ἐν Εὐρώπῃ εἰσῆχθη ἡ χρῆσις τῆς μουσικῆς καὶ εἰς πλεῖστα αὐτῶν τελοῦνται συχνάκις εἰς ἐπήκοον τῶν φρενοβλαβῶν μουσικαὶ συναυλίαι, τῶν ὁποίων ἡ ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν εὐεργετικὴ ἐπίδρασις παρὰ πάντων σήμερον ὁμολογεῖται.

Ἡ μουσικωτάτη Ἰταλία προηγῆθη τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἰδρύσασα πρὸ πολλῶν ἐτῶν δύο τοιαῦτα φρενοκομεῖα ἐν Aversa καὶ Senavra. Ὁ σύγχρονος ἐπιφανὴς ἐν Παρισίοις χειροῦργος Trélat ἐπισκεφθεὶς τὸ παρὰ τὴν Νεάπολιν φρενοκομεῖον τῆς Aversa ἐν ἐκθέσει του ἐπισήμῳ λέγει ὅτι ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ ἕκαστος τρελλός, ἀμα εἰσερχόμενος, ἐκλέγει τὸ μουσικὸν ὄργανόν του καὶ διδάσκεται μουσικὴν ὑπὸ εἰδικῶν καθηγητῶν· πολλάκις δὲ ἐν συναυλίαις καὶ ὀρχήστρα ἀνακρούουσι τὰ ὠραιότατα καὶ δυσκολώτατα μουσικὰ τεμάχια.

Ὁ Brière de Beaumont ἐπεσκέφθη τὸ ἕτερον φρενοκομεῖον τῆς Senavra, παρὰ τὰ Μεδιόλανα, ἔνθα ἐπίσης οἱ τρελλοὶ γίνονται ἀριστοὶ μουσικοί.

Ἐν τῷ φρενοκομείῳ δὲ τοῦ Mont-de-Vergues ἐν Vauclose τῆς Γαλλίας διδάσκεται καὶ ἡ φωνητικὴ μουσικὴ, καὶ καταρτίζονται χορφαδαὶ ἐκ τρελλῶν. Εἰς ἄλλο δὲ φρενοκομεῖον ὁ ἴδιος Brière de Beaumont ἀναφέρει ὅτι ἤκουσεν ὀρχήστραν ἐκ τριάκοντα μουσικῶν, συνισταμένην ἀπασαν ἐκ φρενοβλαβῶν, ἐπιληπτικῶν, βλαβῶν, ἡλιθίων, οἴτινες, παρὰ τὸ ποικίλον μουσειωτῶν τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμειν, οὐχ ἤττον ἐπικίζον ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ σπανίας ἐπιτυχίας· οἱ ἀσθενεῖς δὲ οὗτοι ἐμάνθανον τὴν μουσικὴν μετὰ τὴν εἰς τὸ ἄσυλον εἴσοδόν των.

Ἐν τοῖς φρενοκομείοις δὲ τῶν Παρισίων κατ' ἕτος τελοῦσι πλείστας συναυλίαις, ὅπως τέρψωσι καὶ διαθέτωσιν εὐαρέστως διὰ τῆς μουσικῆς τοὺς ἀσθενεῖς, τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα. Ἡ δεισιδαιμονία τῶν παλαιότερων χρόνων ἐθεώρει τοὺς παράφρονας ὡς τοὺς παρίας τῆς κοινωνίας καὶ ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως παντοῖα εἶδη περιορισμῶν καὶ βασάνων. Ἡ ἀνάπτυξις εὐτυχῶς τῆς ἐπιστήμης καὶ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους περισυλλέγουσι τὰ ἀτυχῆ ταῦτα ὄντα καὶ περιθάλλουσι ἐν εὐεργετικοῖς καὶ φιλάνθρωπικοῖς ἀσύλοις καὶ διὰ παντοίων μέσων προσπαθοῦσι νὰ παρέξωσιν αὐτοῖς τὰς ἀπολαύσεις, ἃς τοῖς ἡρνήθη ἡ φύσις.

Τὰ φρενοκομεῖα σήμερον ἡ ἐπιστήμη κατέστησεν ἄσυλα προστασίας καὶ καταφυγῆς, πλήρη τέρψεως καὶ ψυχαγωγίας καὶ κατήργησεν ἀνεπιστρεπτὴ τὰ πρὶν ἔρημα, ἀνήλια καὶ ζοφερὰ δεσμοκτήρια τῶν

δαιμονιώντων. Ἡ μουσικὴ δὲ συμβάλλει σπουδαίως εἰς τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἀνάπλασιν καὶ ἀναμόρφωσιν καὶ κατέχει τὸ κυριώτερον μέρος εἰς τὰ ἐν τοῖς φρενοκομείοις ψυχαγωγικὰ αὐτὰ εὐεργετικὰ μέσα.

Ἐν Σύρῳ τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1888.

Ι. ΦΟΥΣΤΑΝΟΣ

Εἰς τὸ Λευκῶμα

τῆς Κυρίας

ΖΩΗΣ ΠΑΛΤΑΤΖΗ

Νὰ εἶχα ἄρπα ἤθελα προφήτου ἐμπνευσμένου,
 Τὴν φλόγα τῆς καρδίας Σου νὰ εἶχα τὴν ἀγίαν,
 Ἡ καὶ ὁ φλοῖσθος τοῦ στιλπνοῦ νὰ ἤμην Καταστένου,
 Νὰ ψάλλω τὴν δραπέτιδα τῆς Θράκης ὀπτασίαν.
 Πλὴν ἀντανάκλασις ὠχρὰ τῆς πρὶν νεότητός μου,
 Δὲν ἔχω πλέον ἄσματα, δὲν ἔχω πῦρ ἐντός μου.

Ἐσίγησε κ' ἡ Μοῦσά μου κ' ἡ ἀσθενὴς καρδιά.
 Τί νὰ Σὲ γράψω; χύνει φῶς ὁ ἔρπων εἰς τὰ σκότη,
 Κ' ὑπάρχει ποίησις ψυχῆς, ὑπάρχει ἄρμονία,
 Ἦν πρώτη δὲν ἐνέπνευσε καὶ δὲν ἠσθάνθη πρώτη;
 Σὲ στέλλω καὶ τῆς Κρήτης μας ἐν ἄσμα τεθλιμμένον,
 Καὶ δέξαι το ἀνέστιον, περίθαλψέ το ξένον.

Ἡ Κρήτη, τοῦ Ἑλληνισμοῦ σημαία βασιμμένη,
 Τοῦ Μαραθῶνος ὀρθίος ἀκόμη στρατιώτης,
 Καὶ νάρθηξ, ὅπου γενεῶν ἡ διαθήκη μένει,
 «Κρανίου τόπος, ἔγερσις, θεός, αἰωνιότης.»
 Ὡ, ἄς ἀνοιξοῦν οἱ καιροί, ἄς ἐγερθῇ ὠραία,
 Κ' ἐκείνη ἔστω, οὐρανέ, στιγμὴ μου τελευταία!

Ἀθῆναι τῇ 22 Ἀπριλίου 1869.

Τὸ ἀνωτέρω ἀνεκδότου ὠραίου ποίημα τοῦ πολυκλαύστου Γ. Παράσχου εὐγενῶς ἐπεμψεν ἡμῖν ὁ ἀδελφός αὐτοῦ προσηφιλῆς τῆς Ποικίλης Στοᾶς συνεργάτης κ. Ἀχιλλεὺς Παράσχος.